

במקום כרת.

והוינן בה: **מאי בודקין?** איך בודקין את השדה לדעת שאין בה עצם?

אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח נופח בפיו בבית הפרס והולך. ואם יש עצם כשעורה הרי היא נדחית בנפיחתו, ואם יש עצם גדולה יותר לא חששו שיסיט אותה, מפני שיראנה ויזהר.

רב יהודה בר אבוי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש ברגלי אדם שרגילים לעבור שם, **טהור.** והבא לעשות פסחו יבדוק אם נידש ויעבור, ומשום שטומאת בית הפרס מדבריהם הקילו לסמוך על בדיקה זו במקום כרת, אבל לאכילת תרומה לא סומכים על בדיקה זו.

בודקין את השדה. ואם אין בה עצם הרי הנזיר טהור. ובית הלל אומרים שאין בודקין שאפילו אם לא נמצא בה עצם טמא מספק].

צב-ב ושויין בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח, שרוצים ללכת לירושלים על מנת להקריב פסחיהם, ואין להם דרך אחרת אלא דרך שדה בית הפרס — בודקים להם את השדה, ואם לא נמצא שם עצם מותרים לעבור שם.

ואין בודקין לאוכלי תרומה, אלא ימתין ויקיף את השדה יום או יומיים עד שמגיע אל תרומתו ואוכלה.

למדנו, שהקילו חכמים לעבור דרך שדה בית הפרס על ידי בדיקה, ולא העמידו דבריהם

הדרן עלך פרק האשה

פרק מי שהיה טמא

מתניתין:

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה מירושלים
בי"ד ניסן, ולא עשה את הפסח הראשון —
יעשה את הפסח השני בי"ד אייר.

וכן אם שוגג, שכח שהיום מקריבים פסח, או
נאנס בי"ד ניסן.

וכן מי שלא עשה את הפסח הראשון במזיד
— יעשה את השני.

שמא תאמר: כיון שאמרנו שכל מי שלא
עשה פסח ראשון, בין שוגג ובין אנוס,
ואפילו מזיד, חייב לעשות פסח שני, אם כן,
למה נאמר בתורה בענין חיוב פסח שני "כי
יהיה טמא או שהיה בדרך רחוקה"? (1)

והרי פשוט הדבר שלא באה התורה להורות
לו שלא יעשה פסח ראשון, כי מי שנמצא
בדרך רחוקה אינו מסוגל להקריב בעצמו
קרבת פסח, וברור שלא יקריבו [מבואר לפי
ביאורו של רש"י בכרייתא בעמוד הבא ד"ה
אלא למה נאמר דרך רחוקה].

ומדוע בחרה התורה במי שהיה בדרך רחוקה
להשמיענו דוגמא למי שלא הקריב פסחו,
יותר מכל אנוס אחר שלא הקריב? [עייין
רש"י כאן].

[ואין לומר שבא הכתוב לומר שאינו יכול
לשלוח להקריב את פסחו על ידי שליח, כי
יש מאן דאמר בגמרא הסובר שאם הוא שלח
את פסחו באמצעות שליח הוא יצא ידי
חובתו. רש"י⁽²⁾]

תשובתך: לא בא הכתוב הזה לומר כי מי
שלא עשה פסח ראשון יעשה פסח שני, עד
שתקשה מדוע נקט הכתוב מי שהיה בדרך
רחוקה, כשברור שהוא לא עשה פסח
בעצמו.

אלא בא הכתוב ביחס לעונש כרת, לחלק בין
מזיד מצד אחד ובין מי לא עשה את הפסח
מחמת שהיה טמא או שהיה בדרך רחוקה,
והוא הדין שאר אנוסים או שוגגים שלא
יכלו לעשות את הפסח. ולומר:

שאלו, טמא ומי שהיה דרך רחוקה, וכמו כן
כל שוגגים ואנוסים — **פטורין מהכרת.**

ואלו, כלומר יש אחרים, שהם מזידים, והם
חייבים בהכרת.

ובכך יש חידוש במי שהיה בדרך רחוקה
יותר משאר אונסין לפוטרו מכרת.

לפי שזה היה יכול להמציא את עצמו לפני

2. כך פירש רש"י. וביאר את המשנה כמאן
דאמר מי שהיה בדרך רחוקה ושחטו אחרים
בשבילו בירושלים יצא ידי חובתו, ויבואר לקמן
בגמרא.

1. כתב רש"י ששאלת המשנה היא רק ממי
שהיה בדרך רחוקה. אבל בטמא צריך את
הפסוק, ללמדך שאפילו אם רוצה להקריב את
הפסח אינו יכול. ועייין לקמן בגמרא צג א הערה 3.

רב נחמן אמר הורצה, כי מיהם הוא דהם רחמנא עליו.

כלומר, אף על פי שהתורה אמרה במי שהיה בדרך רחוקה שחייב בפסח שני, אל תלמד מזה שהתורה פסלה אותו מלעשות פסח ראשון. אלא התורה חסה עליו שלא להטריחו לשלוח שליחים שיקריבו בשבילו את הפסח לפני שיגיע לירושלים, ואיפשרה לו לעשות פסח שני במקומו.

ומכל מקום אי עביר את הפסח הראשון על ידי אחרים — יצא ידי חובתו, ותבוא עליו ברכה על שעשה את הפסח במועדו.

ורב ששת אמר לא הורצה, כי מידחה דחייה רחמנא. דחה ופסל אותו ה' מלעשות את הפסח, כטמא!

והיינו, כמו שטמא, המוזכר בפסוק, פסול מלעשות את הפסח, כך גם הוא פסול מלעשות את הפסח. ואם הקריב לא עשה כלום, וחייב בפסח שני.

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה, מנין למדתי את דברי, שמי שהיה בדרך רחוקה ושחטו עליו, הורצה?

דתנן שנינו במשנתנו: מי שהיה טמא או

כן ולהיות במקום שיכול להגיע ממנו לעזרה בערב פסח. וכן היה יכול לשלוח את פסחו על ידי שליח.⁽³⁾

נאי אפשר לפרש ששוגג ואנוס חייבים בהכרת, שהרי שוגג ואנוס פטורין מכל עונשין שבתורה. ולכן הגמרא מפרשת שיש אחרים, שאינם אנוסים ושוגגים, שאף על פי שחייבים בפסח שני, חייבים בכרת על זה שלא עשו פסח ראשון. ויבואר לקמן.⁽⁴⁾

גמרא:

איתמר: היה בדרך רחוקה ב"ד ניסן, ואינו יכול להגיע לעזרה בזמן שחיתת הפסח מבעוד יום. אבל יגיע לירושלים בלילה שהוא זמן אכילת הפסח.

ושחטו אחרים קרבן פסח וזרקו את דמו עליו בשבילו על דעת שיגיע בערב ויאכל ממנו.

רב נחמן אמר: הורצה. יצא ידי חובתו בקרבן זה. ופטור מלעשות פסח שני.

רב ששת אמר: לא הורצה. לא יצא ידי חובתו וחייב להקריב פסח שני.

ועכשיו הגמרא מפרשת את טעמם של רב נחמן ורב ששת:

3. [כתבו התוספות שהמשנה סוברת ששוחטין וזורקין על טמא שרץ או טמא מת ביום השביעי אפילו לפני שטבלו, כיון שהם יכולים לטבול בו ביום. ואם כן, טמא שמוזכר בתורה מדובר בטמא שאינו יכול לטבול בו ביום. אבל למאן דאמר אין שוחטין על טמא שרץ או טמא מת ביום השביעי, אי אפשר לומר שטמא שהוזכר בתורה פטור מהכרת, שהרי טמא מת ביום

4. הרמב"ם בפירושו המשניות מפרש את דברי המשנה באופן אחר: "שאלו פטורין מהכרת" היינו טמא ודרך רחוקה שאפילו אם ביטלו פסח שני במזיד, פטורין מהכרת מפני שכבר נפטרו מהכרת בפסח ראשון: "ואלו חייבין בהכרת"

בדרך רחוקה, ולא עשה את הראשון יעשה את השני.

מכלל, דאי בעי — עבד.

כי מלשון המשנה "ולא עשה את הראשון" משמע שהעשייה או אי העשייה תלויים בו. שאילו הוא היה רוצה, היה יכול לעשות את הראשון, אלא שהוא לא עשה.

[וודאי שבטמא אי אפשר לומר כן. שהרי גם אם עשה לא יצא ידי חובתו. ובהכרח שהמשנה מדברת במי שהיה בדרך רחוקה].

כי אם תאמר כדברי רב ששת, שאינו יכול לעשות אפילו לא על ידי שליח, היה צריך לומר "ואינו יכול לעשות את הראשון", שבכך משמעותו שגם אם עשה לא יצא ידי חובתו!

ורב ששת אמר לך שיש לדחות את ראית רב נחמן:

שהרי אי הכי, אם כדברי רב נחמן ש"ולא עשה את הראשון" משמעותו שהדבר תלוי בו, תיקשי סיפא:

דקתני בה "שגג או נאנס ולא עשה את הראשון — יעשה את השני".

והרי לדברי רב נחמן גם פה יש לדייק: מדקתני "ולא עשה", מכלל, דאי בעי — עבד, שאילו רצה היה יכול לעשות את הפסח!

וזה הרי לא יתכן. שהרי שגג, והרי נאנס, ואיך יעשה את הפסח אם הוא שוגג ואינו יודע שפסח היום, או אם הוא אנוס?

אלא, בהכרח, חייבים לומר שמה שכתוב במשנה בסיפא "ולא עשה את הראשון" לא מדובר בשוגג ואנוס, שהמשנה דברה בהם קודם, אלא מזיד קתני בהדיהו.

והיינו, שנה התנא והוסיף את דינו של מי שהיה מזיד ביחד עם שוגג ואנוס, ללמדך שגם מי שלא עשה פסח ראשון במזיד חייב בפסח שני.

וכך הוא פירוש דברי המשנה: שגג, או נאנס, או הזיד ולא עשה את הראשון — יעשה את השני.

וכיון שכך, הכא נמי גם ברישא יש לנו לומר כי "ולא עשה את הראשון" אינו מתייחס למי שהיה טמא ובדרך רחוקה, אלא בא התנא להוסיף אונן, שגם הוא קתני בהדיהו.

וכך פירוש דברי המשנה: מי שהיה טמא, או בדרך רחוקה, או שהיה אונן ולא עשה את הראשון — יעשה את השני.

ואונן דינו כמזיד, שהרי יכל לעשות את הפסח, שכך שנינו לעיל צא ב: אונן — טובל, ואוכל פסחו לערב.⁽⁵⁾

אמר רב אשי ראייה לדברי רב ששת, שמדובר במשנה גם באונן וגם במזיד:

מתניתין נמי דייקא ממשנתנו גם כן יש

היינו שוגג ואנוס אם ביטלו את פסח שני במזיד חייבין. וכן פסק ביד החזקה פרק ה' הלכה ב'. ודבריו הם נגד דברי הגמרא. ויבואר לקמן

בעז"ה.
5. תמהו התוספות: אם כן מדוע כתבה המשנה אונן בפני עצמו? הרי הוא בכלל שאר מזדיין!

לדייק כדברי רב ששת, ממה דקתני ששנינו בסוף המשנה:

"אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה? שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת"

ויש לשאול על מה ששנינו "ואלו חייבין בהכרת":

אהייא על מי מדובר כאן שחייבין בהכרת?

אילימא אם נאמר שמדובר אשונג ונאנס שהוזכרו במשנה בפירוש, אם כן קשה: וכי שונג ונאנס בני ברת נינחו [הן]? והרי שונג ואנוס פטורים מכל עונשין שבתורה!

אלא, לאו, בהכרח שמדובר כאן אמזיד ואונן!

וכך צריכים לפרש בדברי המשנה:

אלו, מי שהיה טמא ובדרך רחוקה, ושונג ואנוס — פטורין מהכרת.

ואלו, אונן ומזיד — חייבים בהכרת.

ומוכח שהמשנה דיברה במזיד ואונן. והיכן דיברה בהם? בעל כרחך שמה שכתוב "ולא עשה את הראשון" מדובר בהם.

ומכאן קושיא על דברי רב נחמן שביאר שמה שכתוב ברישא "ולא עשה את

הראשון" מדובר במי שהיה בדרך רחוקה. ולדבריו המשנה לא דברה במזיד ובאונן כלל!

ומתרצת הגמרא: ורב נחמן אמר לך:

אף על פי שברישא, ב"מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון" מדובר רק במי שהיה טמא ובדרך רחוקה, ולא באונן, והכונה ב"ולא עשה את הראשון" היא שהדבר היה תלוי ברצונו.

מכל מקום, בסיפא ודאי צריך לפרש את "ולא עשה את הראשון" שמדובר במזיד. כי אנוס ושונג ודאי אינם יכולים לעשות את הפסח.

ולפי זה לעולם, מה שכתוב בסיפא "ואלו חייבין בהכרת" — אמזיד לחודיה, על מזיד בלבד נאמר, ולא על שונג ואנוס שהוזכרו קודם.

ואם תאמר, אם כן מדוע כתוב במשנה לשון רבים "ואלו חייבין בהכרת", והרי מדובר במזיד בלבד?

ענה על זה רב נחמן: והאי דקתני חייבין בלשון רבים — אידי דתנא אגב ששנה ברישא פטורין בלשון רבים, תנא גם בסיפא חייבין בלשון רבים.⁽⁶⁾

אמר רב ששת ראייה לשיטתו שבהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו שלא הורצה:

קרובו אחרי חצות. אבל אם מת קודם חצות, שכבר חל עליו דין אונן לפני חיוב הפסח, אינו בכרת.

6. כבר הבאנו לעיל הערה 4 שהרמב"ם פירש

ותירצו: שהמשנה כתבה שני אופנים של מזיד, אחד שבחנם נמנע מלעשות פסח. ושני, אונן שנתעצל בגלל מרירותו.

עוד כתבו תוספות, שמדובר באונן שמת

מנא אמינא להי?

דתניא: רבי עקיבא אומר: נאמר [בכתוב "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח לה"] "טמא". ונאמר בו גם "בדרך רחוקה".

צג-א ולומדים זה מזה: מה טמא מדובר בו במי שספק בידו לעשות, שהוא נמצא בירושלים ואינו בדרך רחוקה. ובאפשרותו לעשות את הפסח, אלא שאסרה עליו התורה ואמרה שאינו עושה.

אף מי שהיה בדרך רחוקה נמי מדובר בו באופן שספק בידו לעשות. שיכול לשלוח שליח שיקריב עבורו את הפסח. ואסרה עליו תורה, ואמרה שאינו עושה.⁽¹⁾

הרי מפורש בדברי רבי עקיבא שמי שהיה בדרך רחוקה נדחה ונפסל מלעשות את הפסח כדברי רב ששת.

ומכאן קושיא על רב נחמן שאמר שמי שהיה בדרך רחוקה ושחטו אחרים עליו הורצה.

ורב נחמן אמר לך תירוץ:

אמנם רבי עקיבא ודאי סובר כרב ששת. אך בהכרח יש תנאים אחרים שחולקים על רבי עקיבא, ואני סבור כמותם.

מפני שאני [רב נחמן] מפרש את דברי רבי עקיבא באופן אחר:

"מה טמא שספק בידו לעשות", היינו טמא, שיכול לטבול ולאכול בערב, ואף על פי כן אסרה עליו תורה להקריב כיון שעדיין לא טבל. [ולא כרב ששת שהסביר: "מה טמא שספק בידו לעשות" — שהוא קרוב לירושלים. ולולא שהתורה אסרה עליו היה יכול להקריב].

את המשנה ששוגג ואונס חייבים בכרת אם בטלו פסח שני במזיד. ואילו טמא ובדרך רחוקה פטורים מכרת אפילו אם ביטלו פסח שני במזיד. וזה שלא כדברי הגמרא כאן.

ופירשו הלחם משנה וברכת הזבח [בסוף מנחות] שנחלקו תנאים לקמן אם יש חיוב כרת על בשגג בפסח הראשון והזיד בשני. ולשיטת רבי נתן ורבי חנניא בן עקיבא אם שגג בראשון והזיד בשני פטור. ולדבריהם אין לפרש כפירוש הרמב"ם ורב ששת ורב נחמן פירשו את המשנה באופן שתתיישב לשיטת כולם. אבל להלכה פסק הרמב"ם כרבי ששגג בראשון והזיד בשני חייב כרת. ולפי שיטתו בי אפשר לפרש את המשנה כפירוש הרמב"ם.

והצ"ח נתן טעם לדברי הלחם משנה וברכת הזבח. וגם הוסיף פירוש אחר משלו [עיי' שם].

1. כך גירסת הגמרא לפנינו וכן גרס רש"י. אבל תוספות הביאו שברוב הספרים ובספרי הגירסא בדברי רבי עקיבא: "מה טמא שאין סיפק בידו לעשות". ומדובר בספרי במחלוקת רבי עקיבא ורבי אליעזר שנחלקו [לקמן צג ב] "איזוהי דרך רחוקה: רבי עקיבא אומר מן מודיעין שרחוקה מירושלים. ורבי אליעזר אומר מאיסקופת העזרה ולחוץ. והוכיח רבי עקיבא את דבריו מטמא: מה טמא שאין סיפק בידו לעשות מפני הטומאה. אף בדרך רחוקה מדובר שהוא רחוק מירושלים שאין סיפק בידו לעשות ומכל מקום הוכיח רב ששת מלשון רבי עקיבא — "ואינו עושה" משמע שגם לענין זה למד רבי עקיבא שבדרך רחוקה פסול מלעשות פסח.

ותירץ רב נחמן שרבי עקיבא סובר אין שוחטין על טמא שרץ ולכן לומד בדרך רחוקה